

OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 12:00 uur d.d. 3 maart – 12:00 uur d.d. 4 maart

Directie Communicatie VWS | Met input van RIVM, BZ, IenW, RVO, OCW en SZW

10.2e

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> Nederlanders besmet en/of in gebieden getroffen door COVID-19 Patiënten, medewerkers en bezoekers van gesloten Nederlandse ziekenhuizen Bedrijven die afhankelijk zijn van getroffen gebieden 	<ul style="list-style-type: none"> Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders Werknemers en klanten van getroffen bedrijven 	<ul style="list-style-type: none"> Actieve burgers die zich (o.a. op sociale media) zorgen maken over het virus Algemeen publiek

Samenvatting

- Er is nog altijd enorm veel aandacht voor het coronavirus, al is het niet meer het enige grote onderwerp in de media. Actuele thema's zijn de besmettingen in Nederland, alles rondom coronatesten, voorzorgsmaatregelen, de doeltreffendheid en capaciteit van de zorgketen en economische gevolgen.
- Media schrijven over mensen die zich willen laten testen, maar hierbij weerstand ondervinden. Tegelijkertijd is er veel aandacht voor de toenemende druk op huisartsen en hun 'roodgloeiende telefoons'.
- De afdeling Mondziekten, Kaak- en Aangezichts chirurgie van beide locaties van het Onze Lieve Vrouwen Gasthuis (OLVG) in Amsterdam zijn gesloten na besmetting (eerste test) van een medewerker.
- Hoewel hamsteren tot nu toe beperkt lijkt gebleven tot hygiëneproducten, zien supermarkten AH en PLUS ook een landelijke stijging in de vraag naar houdbare producten, meldt Omroep Brabant.

Karakterisering berichtgeving

- Er is nog altijd enorm veel aandacht voor het coronavirus, al is het niet meer het enige grote onderwerp in de media. Actuele thema's zijn de besmettingen in Nederland, alles rondom coronatesten, voorzorgsmaatregelen, de doeltreffendheid en capaciteit van de zorgketen en economische gevolgen.
- In de media is veel aandacht voor coronatesten. Nieuwsuur gaat dinsdag in op de vraag waarom het ene ziekenhuis wel breed test en het andere niet. RTL Nieuws kopt dat veel mensen zelf vragen om een coronatest, soms zelfs op verzoek van de werkgever. Hierbij schrijven media ook over de druk op huisartsen.
- Diverse ziekenhuizen delen proactief wanneer zij weer een aantal testen hebben uitgevoerd. Zo schrijft PZC: "Eerste vier coronatesten Albert Schweitzer negatief; ziekenhuis laat nog drie nieuwe patiënten testen".
- Veel nieuwsbronnen melden de aanpassing van het reisadvies Italië, vaak met de toevoeging dat dit gebeurt als reactie op een oproep van het RIVM. (o.a. NOS, RTL Nieuws, AD, de Volkskrant, ND, Trouw). Telegraaf kopt op de voorpagina: 'Klap voor toerisme. Noord-Italië per direct taboe na negatief reisadvies BuZa'.
- Op de voorpagina's van FD en NRC is er vanochtend tenslotte aandacht voor de plotselinge renteverlaging door de Amerikaanse Federal Reserve om de economische gevolgen van het coronavirus te dempen. Daarnaast is er in andere kranten en online veel nieuws over economische gevolgen van de crisis.

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario's)

- In de media wordt gesproken over 32 besmettingen (al dan niet op basis van een enkele test). Opvallend is dat regionale media ook de regionale aantallen besmettingen bijhouden.
- Een kind uit Amsterdam dat besmet zou zijn, is ondertussen coronavrij verklaard.
- In 10 gevallen gaat het om mensen die recent in Noord-Italië zijn geweest, van 3 mensen is bekend dat zij carnaval in Tilburg hebben gevierd. 1 besmet persoon was recent in Duitsland.
- Het is van een heleboel mensen duidelijk dat zij in thuisisolatie zitten, 5 mensen liggen afgezonderd in ziekenhuizen. Van een aantal mensen is het echter onduidelijk of ze enkel wegblijven van hun werk, thuisblijven of echt in thuisisolatie zitten (volgens richtlijnen van de RIVM). Media maken geen duidelijk onderscheid tussen isolatie en quarantaine en spreken bij gezinsleden vaak over 'ook thuis blijven'.

- Er verschijnen in de media steeds vaker berichten met informatie over mensen die een eerste keer getest zouden zijn, zonder dat de uitslagen nog bekend zijn. Zo kopt Leidsch Dagblad: "Nog geen uitslag van coronatest vijf inwoners van het Gooi en Vechtstreek". Daarnaast zijn media steeds vaker al op de hoogte bij een eerste positieve test en wordt deze vaak gepresenteerd als een definitieve besmetting.

Informatiebehoefte

- Op het speciale informatienummer voor het coronavirus zijn dinsdag zo'n 3.000 telefoontjes beantwoord.
- Het RIVM ontvangt dinsdag 174 oproepen (was maandag 340) en 204 mails (was 337) over het coronavirus. Op social media zijn maandag zo'n 2.500 berichten binnen gekomen (was 5.925). Veel gestelde vragen zijn: Wat als ik in de (thuis)zorg werk? Wanneer komt er een nieuwe update op de site? Kunnen we twee lege ziekenhuizen inrichten? Kunnen dieren besmet raken en het virus overdragen aan mensen? Gaan scholen preventief dicht? Wanneer moet ik nou de huisarts bellen en wanneer kan ik gewoon thuis uitzielen?
- De VWS-webcare heeft dinsdag zo'n 570 berichten afgehandeld. Een deel vindt dat men hysterisch reageert op het virus. Anderen hebben juist kritiek op het gebrek aan regie bij de minister. Dat zou blijken uit de ziekenhuizen die (gedeeltelijk) moesten sluiten. Men vraagt waar noodlocaties voor isolatie komen als ziekenhuizen hun afdelingen sluiten. Ook wordt gevraagd waarom er geen negatief reisadvies is voor Italië.
- Enkele Twitteraars vragen waarom het reisadvies voor Noord-Italië op oranje is gezet en niet op rood.
- Dinsdag is er in de media wat onduidelijkheid over het idee om verpleeghuizen te gebruiken voor de opvang van coronapatiënten. Ouderenbond ANBO en de verpleegkundigen van NU'91 verzetten zich hier tegen. Actiz noemt het opvangen van coronapatiënten in verpleeg- en verzorgingstehuizen "mogelijk", maar "niet makkelijk". RIVM stelt dinsdagavond dat het gaat om een misverstand. Wat werd bedoeld was dat wanneer een verpleeghuis "wat meer zorg kan verlenen dan nu", die patiënten niet naar het ziekenhuis hoeven.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Zorg

- Uit media blijkt dat mensen die zich willen laten testen op het coronavirus tegen een muur aan lopen. Een besmette vrouw uit Eindhoven vertelt tegen Omroep Brabant hoe haar zus werd op de terugreis van een skivakantie in Trentino. Volgens de vrouw kreeg haar zus klachten die op het nieuwe coronavirus leken. "Eenmaal thuis belden ze - nog voordat ze de koffers hadden uitgeladen - de huisartsenpost. Maar omdat de familie uit een 'veilig' gebied kwam, was er geen reden een test te doen, zegt de vrouw. Na aandringen kwam de GGD dat toch doen. Ze bleek het virus te hebben. Ook een gezin uit Castricum stelt dat zij acht dagen hebben moeten aandringen dat ze toch echt erg ziek waren totdat zij dinsdag eindelijk getest werden.
- Bij het Nederlands Huisartsen Genootschap staat de telefoon roodgloeiend door mensen met griepachtige klachten die zich willen laten testen. Maar zo'n test is niet voor iedereen weggelegd. "Je moet echt ziek zijn." De ontwikkeling draagt bij aan de grote druk op huisartsen. De LHV meldt dinsdag dat huisartsen het sinds enkele dagen uitzonderlijk druk met het behandelen van telefoontjes van mensen die ongerust zijn over het coronavirus. AD schrijft dat huisartsen in het Groene Hart worden 'platgebeld'. De LHV raadt patiënten aan om eerst de informatie op Thuisarts.nl te raadplegen.
- De afdeling Mondziekten, Kaak- en Aangezichtschirurgie van beide locaties van het Onze Lieve Vrouwen Gasthuis (OLVG) in Amsterdam zijn gesloten na vermoedelijke besmetting van een medewerker (NU.nl).
- Duizenden huisartsen pleiten in een brief aan de minister voor regionale 'corona-centra'.
- Een aantal ziekenhuizen communiceert actief over testen die zij hebben gedaan. Zo hebben de Zeeuwse ziekenhuizen ADRZ en ZorgSaam de afgelopen dagen 39 patiënten getest. Alle testen waren negatief (PZC).
- Daarnaast is er aandacht voor de voorbereidingen van ziekenhuizen. Het Erasmus UMC stelt er extra bedden bij kunnen komen op een oude verpleegafdeling van het ziekenhuis, mocht dat bij een uitbraak nodig zijn. RTV Noord doet verslag van de voorbereidingen van het UMCG, dat zich 'eigenlijk al weken prepareert'.
- Vanaf vandaag mag er in het Eindhovense Catharina Ziekenhuis nog maar één bezoeker per patiënt komen.
- In Europa is volgens Telegraaf paniek ontstaan onder farmaceutische industrieën omdat India, de grootste producent van generieke medicijnen, de export van belangrijke bestanddelen van medicijnen aan banden heeft gelegd als gevolg van het coronavirus.

- De Nederlandse opleiding tandheelkunde in Amsterdam kampt met een tekort aan mondkapjes.

Samenleving

- Diverse bedrijven, scholen en andere organisaties nemen 'rigoureuze maatregelen' die verder gaan dan het RIVM nodig acht. Werkgevers voelen zich verantwoordelijk en met name internationaal georiënteerde bedrijven voelen zich genoodzaakt actie te ondernemen, zoals thuiswerken of het afraden van reizen.
- Steeds meer organisaties, waaronder in sport en onderwijs, verzoeken geen handen meer te schudden. Ook worden evenementen afgelast of verplaatst, zoals de Bouw en Agri Vakdagen 2020 in Ede deze maand.
- Nederlanders nemen ook zelf maatregelen. Naast hygiëneproducten vliegen nu ook de houdbare producten de Brabantse supermarkten uit, meldt Omroep Brabant. Landelijk ziet de AH en PLUS een stijging in de vraag naar houdbare producten. Maar, stelt AH: "Er is nog voldoende voedsel. Er zijn geen tekorten, geen redenen om extra in te slaan in Nederland."
- De 900 studenten van het Groningse Vindicat maken hun skivakantie af, ondanks het verscherpen van het reisadvies. Volgens rector Floris Haman hebben ze dagelijks contact met de GGD, het RIVM en BZ.

Sport

- Artsen van veertien wielerploegen waaronder Jumbo-Visma hebben in een petitie gevraagd de koersen Strade Bianche, Tirreno-Adriatico en Milaan-Sanremo af te gelasten.
- De UEFA heeft samen met nationale voetbalbonden een werkgroep opgericht vanwege het coronavirus.
- Het IOC ziet nog altijd geen enkele aanleiding om te twijfelen aan het doorgaan van de Olympische Spelen. Wel wordt de ceremonie rond het ontsteken van de olympische vlam in het oude Olympia soberder.

Vervoer

- De slotcoördinator Schiphol heeft bekend gemaakt dat de KLM en andere maatschappijen die momenteel niet meer vliegen op China, daardoor hun jaarlijkse landingsrechten op Schiphol toch niet kwijt raken.
- Air France-KLM wil dat de invoering van een nieuwe vliegbelasting wordt uitgesteld. Volgens topman Smith is dat nodig omdat de vliegindustrie grote schade ondervindt van het coronavirus.
- Vanaf 17 maart tot eind april vliegt Transavia minder vaak naar de Italiaanse steden Verona, Pisa, Bari, Bologna en Napels. In totaal haalt de vliegmaatschappij 22 retourvluchten uit haar vluchtschema voor Italië.
- Uit vrees voor het coronavirus heeft luchtvaartmaatschappij Ryanair een passagier geweigerd voor een vlucht vanaf Eindhoven Airport. Op het Rotterdamse vliegveld blijkt hetzelfde beleid van kracht.
- De NS en alle vervoersbedrijven hebben een team samengesteld dat scenario's uitwerkt en de contacten onderhoudt met de overheid en het RIVM. De ov-bedrijven trekken hierin samen op met de branchevereniging OV-NL (Openbaar Vervoer Nederland).
- ProRail heeft een speciale taskforce opgestart om te bepalen wat er moet gebeuren bij een grote uitbraak.
- Examenkandidaten of rijinstructeurs die ziek lijken te zijn met symptomen die op het coronavirus lijken worden door het CBR in Rijswijk verwacht het pand niet te betreden.

Arbeidsmarkt / bedrijven

- 316 bedrijven hebben ondertussen werktijdverkorting aangevraagd bij het ministerie van SZW. Daarvan zijn er 106 goedgekeurd. 183 aanvragen moeten nog worden verwerkt.
- Google en Microsoft geven hun zakelijke thuiswerksoftware tijdelijk gratis weg vanwege het coronavirus, zodat bedrijven en scholen hun personeel en leerlingen thuis kunnen laten werken.

Betekenisgeving

- Deelnemers aan de Stelling van de Dag (Telegraaf) zijn verdeeld over de noodzaak van Europese regelgeving omtrent het coronavirus. 42% is voor een gezamenlijke Europese aanpak, 52% vindt dit niet nodig.
- 74% van de respondenten snapt dat elk land op een andere manier met het virus omgaat.
- Over de Nederlandse aanpak van de coronacrisis is niet iedereen positief. 54% is het eens met de geluiden uit de Tweede Kamer dat de Nederlandse aanpak 'te mild' is. 55% stuurt aan op strengere maatregelen.

- De Telegraaf schrijft dat de meeste studenten van de Universiteit Leiden niet bang zijn nadat een student dinsdag in isolatie werd geplaatst omdat hij mogelijk besmet zou zijn met het coronavirus. Een aantal studenten geeft aan het nog veel te voorbarig om in de paniek te schieten.

Duiding besmettingen Nederland

- De stijging van het aantal coronabesmettingen in Nederland lijkt mee te vallen, nu er maar vijf nieuwe gevallen in één dag bijkwamen. Viroloog Ab Osterhaus noemt dit 'hoopgevend' nieuws (AD).

Politiek

- PVV-Kamerlid Chris Jansen deelt het verhaal van een gezin uit Castricum, dat acht dagen moest aandringen om getest te worden op het coronavirus: "Is dit dan het gevolg van de RIVM richtlijnen of gaat het gigantisch mis in de communicatie of in de praktijk? Dit kan niet waar zijn. Dit voorbeeld ga ik zeker voorleggen aan de minister tijdens het debat #coronavirus #ongelooflijkriest"
- SP-Kamerlid Maarten Hijink over het plenair debat donderdag: "Belangrijk om te horen of Nederland genoeg doet om verdere verspreiding te stoppen. En wat doet de minister om de druk op zorgverleners te verlichten en meer beschermingsmiddelen te organiseren?"
- VVD-Kamerlid Andre Bosman deelt een peiling van peil.nl via Twitter en schrijft: "Het leger staat paraat voor een corona-epidemie Het leger moet worden ingezet voor de massale opvang van zieken als het coronavirus tot een epidemie leidt." Defensie is onze "last line of defense" voor onze nationale veiligheid. Niet altijd zichtbaar maar altijd paraat. #plek15"
- CDA-Kamerlid Pieter Omtzigt deelt een eigen tweet van 24 februari en schrijft: "dezelfde dag vroegen we om een aangescherpt reisadvies voor oa Lombardije via Kamervragen"

Reisadvies

- Volgens *De Telegraaf* is de aanpassing van het reisadvies Italië in de reisindustrie 'als een bom ingeslagen.' Directeur Van Dongen van De Jong Intra Vakanties noemt het de 'zorgplicht' van reisorganisaties om reeds geboekte reizen kosteloos te annuleren of om te boeken. Voorzitter Oostdam van de ANVR roept op tot kalmte, aldus *De Telegraaf*.
- Enkele tientallen mensen klagen op Twitter dat het reisadvies voor Noord-Italië niet op rood is gezet. De belangrijkste motivatie voor hun klachten is dat verzekeraars geen annuleringskosten hoeven te vergoeden bij een oranje reisadvies.

Discriminatie

- Door het coronavirus heeft volgens de Arnhemse burgemeester Ahmed Marcouch 'een ander, ziekmakend virus' in Nederland de kop opgestoken: het virus van discriminatie en racisme, zo meldt ANP. Marcouch heeft dit dinsdagavond gezegd op een steunbijeenkomst voor de Chinese stad Wuhan aan de ArtEZ hogeschool voor de kunsten. Op sociale media wordt hiernaar ook verwezen.

Economische gevolgen

- Als gevolg van de CPB-raming is het aantal mediaberichten over de economische gevolgen van COVID-19 toegenomen. Vaak gehoord geluid: de CPB-cijfers zijn te optimistisch.
- ABN Amro voorspelt een recessie in de eurozone. De Nederlandse economie blijft 'nog net' overeind.
- Ook veel aandacht voor het nieuws dat de Amerikaanse centrale bank de rente heeft verlaagd. De meningen over het nut hiervan zijn verdeeld. Vaak wordt de vraag gesteld of en wanneer de ECB moet volgen. De ECB zou aan een maatregelenpakket werken om het mkb te beschermen.
- De ministers van financiën van de G7-landen staan klaar om samen te werken bij het nemen van maatregelen die 'tijdig en effectief' zijn. Concrete maatregelen zijn niet aangekondigd.
- Zorgen vanuit de luchtvaartsector: de schade loopt steeds verder op. Wel verwachten maatschappijen dat dit niet langer dan een paar weken gaat duren.
- De uitbraak van het coronavirus heeft een groter gevolg op de wereldeconomie dan eerder verwacht. Kredietbeoordelaar S&P Global stelt zijn groeiverwachting opnieuw naar beneden bij.

- Verschillende prominenten spreken verwachtingen uit: Volgens Klaas Knot (president DNB) kan het coronavirus 'in potentie grote schade aanrichten'; de president van de Franse centrale bank durft een recessie in de eurozone niet uit te sluiten maar blijft optimistisch; volgens minister Hoekstra kunnen de gevolgen voor de economie weleens 'zeer substantieel' zijn; minister Wiebes zegt zich wel 'een beetje' zorgen te maken.
- Nederlandse foodbedrijven kunnen flink last krijgen van een gebrek aan koelcontainers, zo stelt ABN Amro. Het wordt steeds lastiger om containers te huren. Johan Geeroms van kredietverzekeraar Euler Hermes Nederland denkt dat de nasleep van het coronavirus ook voor de landbouw- en voedingssector grote impact zal hebben.
- Terugkerend geluid: er zullen negatieve economische gevolgen zijn, maar deze zijn tijdelijk omdat ook de virusuitbraak van tijdelijke aard is.
- Lokale en regionale media spreken met ondernemers en bedrijven. Hieruit komt vaak het beeld naar voren dat het 'allemaal nog wel meevalt'.